

יוחנן הנוגעת לענין ירידת גשמים.

אמר רבי יוחנן: שלשה (40) מפתחות (41) יש בידו של הקדוש ברוך הוא (42), שלא נמסרו מעולם כולם יחד ביד שליח אחד (43).

ואלו הן אותן ג' מפתחות שלא נמסרו ביד שליח:

א. מפתח של גשמים,

ב. מפתח של חיה (44) [יולדת] (45),

לפיכך תקנו להזכירם בברכה זו.

40. כתב הטור [או"ח תחילת סימן קי"ד], שבארבעה פסוקים נאמר ענין מפתח, ואינם נמסרים ביד שליח, והם ראשי תיבות מפת"ח: מטר, פרנסה, תחייה, חיה. והיינו כפי שהגמרא אומרת להלן, שבארץ ישראל מחשבים גם את מפתח הפרנסה בין המפתחות שלא נמסרו ביד שליח.

וכן מצינו גם בתרגום ירושלמי [בראשית ל כב]: "ארבעה מפתחין דאינון מסירין ביד רבון כל עלמא ה', לא מסר יתהון לא למלאך ולא לשרף: מטרא, פרנסה, קבריא, עקרתא וכו'".

41. כתב רש"י במסכת סנהדרין [קיג א]: "על אוצרו של הקדוש ברוך הוא יש מפתחות ומסרם ליד שלוחים הממונים. אבל ג' מפתחות יש לו בידו שלא מינה שליח עליהם, אלא בידו הם, ולא רצה למסור שליח עליהם".

והבן יהוידע מבאר את ענין המפתחות כך: כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, ברא את כח הטבע, שהוא שלוחו לעשות כל דבר בעולם. ולכן דרשו הראשונים ש"אלהים" בגימטריא "הטבע". אבל כך יסד הקב"ה, שצריך כח אחר כדי להפעיל את כח הטבע, ואותו כח נקרא "מפתח". ולכל כח טבעי שיש בעולם, קשר הקב"ה מפתח להפעילו. רק בשלשה דברים אלו, חיה גשמים ותחיה, לא קשר הקב"ה עם כח הטבע את הכח המעורר הנקרא מפתח, אלא נשארה התעוררות זו בידי הקב"ה, שהוא גזור ואומר. עיין שם.

42. כתב הגר"א בספר קול אליהו [פרשת תצוה], שג' מפתחות אלו: חיה, תחיה, מטר,

ראשי תבות "חתם". והיינו שנאמר: "ופתחת עליו פתוחי חתם קדש לה". שמפתחות אלו לא נמסרו לידי שליח, אלא הרי הם קדש לה'.

43. כך כתב רש"י [וכן כתב רבינו גרשום]. וכתב הב"ח, שהיה קשה לרש"י קושיית התוספות. שהקשו, והרי מצינו שמפתח של גשמים נמסר לאליהו, וכן מצינו שמפתח של תחית המתים נמסר לאליהו ואלישע!

לכן כתב רש"י, שלא נמסרו כולן ביד שליח אחד. אבל באמת נמסרו כל אחד בנפרד לשליח. והתוספות תירצו, שאין כוונת הגמרא שלא נמסרו המפתחות ביד שליח מעולם, שהרי מצינו שנמסרו. אלא שלא נמסרו לשליח להיות הוא הממונה עליהם לעולם. ועיין במהרש"א שהאריך בזה, ובתוספות במסכת נדה [ז ב ד"ה מלאך]. ועיין עוד בהערות על התוספות.

ובשפת אמת כתב, שגם על שלשה דברים אלו יש שר ממונה, כפי שידוע שהשר הממונה על המטר הוא "אף ברי". אלא שבשאר דברים, השר הוא הפותח וסוגר כפי שנקבע בטבע מששת ימי בראשית. ואילו בשלשה דברים אלו, השר פותח רק על פי הקדוש ברוך הוא בכל פעם ופעם. עיין שם.

44. היולדת נקראת חיה, על שם הכתוב "כי חיות הנה". ועוד, מפני שאמרו חז"ל במסכת שבת [לב א] על שלשה דברים נשים מתות בשעת לידתן. לכן, מי שניצלה ממיתה בשעת לידתה, קוראין לה חיה, על שם שלא נכשלה בהם. שיטה לבעה"צ [בעל הצורורות, תלמיד מובהק של רבינו פרץ והרשב"א].

45. יש לדון בדברי הגמרא, האם הכוונה